

– of deze bijdragen in overeenstemming waren met de behoefte van de ontvangende partij;
– het belang van de betalende partij bij terugbetaling van de te veel betaalde bijdragen.

Met het oog op een eventuele wijzigingsprocedure kunnen gelet op de vaste rechtspraak van de Hoge Raad een aantal conclusies worden getrokken. Allereerst is het voor de alimentatieplichtige partij die een verlaging of nihilstelling wenst van belang niet te lang te wachten met het indienen van een wijzigingsverzoek. Vanaf dat moment kan immers gesteld worden dat de alimentatiegerechtigde partij redelijkerwijs rekening heeft kunnen houden met de verzochte wijziging. Daarnaast heeft te gelden dat hoe eerder een wijzigingsverzoek wordt ingediend, hoe eerder ook een wijzigingsbeschikking kan volgen waardoor het risico beperkt wordt. Voorts kan de alimentatieplichtige een verrekening vorderen van de terugbetalingsverplichting met toekomstige alimentatietermijnen of een terugbetalingsregeling in termijnen voorstellen. Tot slot blijkt wel dat het niet eenvoudig is om te veel betaalde alimentatie terug te krijgen zodat het in sommige gevallen raadzaam is om de schorsing van de tenuitvoerlegging te vragen. Dit kan zowel in kort geding (art. 438 lid 2 Rv) als bij wijze van provisionele voorziening (art. 223 Rv).

mr. A.M.E. Derks
advocaat en mediator bij Derks advocaten en adviseurs

153

Nietigverklaring van huwelijk

Rechtbank Noord-Holland zp Alkmaar
10 juni 2020, nr. C/15/296581 / FA RK 19-6836,
ECLI:NL:RBNHO:2020:4254
(mr. Steenmetser-Bakker)
Noot mr. M.B. Winthagen

Nietigverklaring huwelijk. Dwaling.

[BW art. 1:33, 1:69, 1:77 lid 1, 1:158, 6:203, 6:213, 6:228, 10:31 lid 1]

Essentie: 20 jaar na echtscheiding ontdekt de man dat de vrouw al gehuwd was in het buitenland met een andere man. Nietigverklaring huwelijk slaagt. Vernietiging convenant op grond van dwaling.

Samenvatting: Partijen zijn getrouwd. Zij zijn in 2002 gescheiden. Op basis van het echtscheidingsconvenant heeft de man een alimentatieplicht van € 1.200,= netto per maand. In het kader van de afwikkeling van de huwelijksvoorwaarden is afgesproken dat de man een afkoopsom van ruim € 45.000,= aan de vrouw moest voldoen. De man ontdekt dat de vrouw vóór aanvang van het huwelijk met de man in het Verenigd Koninkrijk al gehuwd was met een andere man. De man heeft een verzoekschrift tot nietigverklaring van het huwelijk ingediend. Hij verzoekt tevens om vast te stellen dat de betaalde partneralimentatie en de betalingen in het kader van pensioenverevening onverschuldigd door hem betaald zijn. Daarnaast verzoekt hij terugbetaling van de door hem betaalde afkoopsom. De rechtbank overweegt dat iemand slechts met

één ander persoon tegelijkertijd getrouwd kan zijn. Nietigverklaring van een huwelijk is mogelijk wanneer niet aan de wettelijke vereisten voor een huwelijk is voldaan. Gebleken is dat de vrouw in april 1987 in het Verenigd Koninkrijk met een ander is gehuwd. Dat huwelijk wordt in Nederland erkend. Aangezien de vrouw al gehuwd was toen zij met de man trouwde, had zij naar Nederlands recht geen huwelijk kunnen en mogen aangaan. De rechtbank verklaart het huwelijk nietig. De nietigverklaring van het huwelijk werkt terug tot het tijdstip van het aangaan van het huwelijk. De rechtbank overweegt vervolgens wat dit betekent voor het echtscheidingsconvenant van partijen. De man heeft bij het sluiten van het convenant gedwaald. Het convenant is vernietigbaar. De vernietiging van het convenant werkt terug tot het tijdstip waarop het aangegaan is. De man was dus niet onderhoudsplichtig richting de vrouw en ook voor pensioenverevening en het betalen van de afkoopsom ontbreekt de grondslag. De man heeft de bedragen onverschuldigd betaald en heeft recht op terugbetaling door de vrouw. De hoogte van de bedragen is niet in geschil. Over deze bedragen is de vrouw van rechtswege wettelijke rente verschuldigd vanaf het moment van betaling aan haar. Er is sprake van verzuim van rechtswege.

[de man], wonende te [plaats], gemeente [gemeente],
hierna mede te noemen: de man,
advocaat: mr. M. van der Weide, kantoorhoudende te Alkmaar,
tegen
[de vrouw], wonende te [plaats], Thailand,
hierna mede te noemen: de vrouw,
advocaat: mr. H. Shawky, kantoorhoudende te Amsterdam.

1. Procedure

1.1. Het verloop van de procedure blijkt uit:
– het verzoekschrift, met bijlagen, van de man, ingekomen op 19 november 2019;
– de brief met bijlagen van de vrouw van 27 april 2020;
– het F9-formulier met bijlage van de man van 28 april 2020.
1.2. Overeenkomstig het beleid van de Raad voor de Rechtpraak om verspreiding van het coronavirus tegen te gaan, heeft de fysieke mondelinge behandeling geen doorgang gevonden. De betrokkenen zijn in de gelegenheid gesteld om door de rechtbank telefonisch te worden gehoord.
1.3. Op 28 april 2020 heeft de rechtbank partijen, de man bijgestaan door mr. M. van der Weide en de vrouw bijgestaan door mr. H. Shawky, via Skype gehoord.

2. Feiten en omstandigheden

2.1. Op [datum] zijn partijen in de gemeente [gemeente] met elkaar gehuwd. Dit huwelijk is op [datum] ontbonden door de inschrijving van de echtscheidingsbeschikking van de rechtbank Alkmaar van 25 april 2002.
2.2. Partijen zijn in het door hen op 20 maart 2002 ondertekende echtscheidingsconvenant onder meer overeengekomen dat de man een bijdrage in de kosten van levensonderhoud aan de vrouw zal voldoen van € 1.200,= netto per maand. Daarnaast zijn zij overeengekomen dat de man – in tegenstelling tot hetgeen partijen in hun huwelijkse voorwaarden hebben afgesproken – een bedrag van € 45.378,02 aan de vrouw zal voldoen uit hoofde van de afwikkeling van de huwelijkse voorwaarden.
2.3. Partijen hebben de Nederlandse nationaliteit.

3. Verzoek

3.1. De man verzoekt het door partijen op 6 maart 1992 aangegane huwelijk nietig te verklaren.

3.2. Daarnaast verzoekt hij:

- voor recht te verklaren dat de man aan de vrouw onverschuldigd heeft betaald een bedrag van € 96.000,= bij wijze van op grond van de echtscheiding aanvankelijk verschuldigde partneralimentatie en een bedrag van € 429.621,55 (berekend tot 1 augustus 2019 en te vermeerderen met de daarna vrijgevallen termijnen) bij wijze van op grond van de echtscheiding aanvankelijk verschuldigde pensioenverevening, althans een door de rechtbank te bepalen bedrag en subsidiair te bepalen dat de vrouw met deze bedragen ongerechtvaardigd is verrijkt;

- voor recht te verklaren dat op grond van de wet of anderszins geen recht bestaat op pensioenverevening voor de vrouw ten aanzien van door de man bij Stichting pensioenfonds voor het vliegend personeel der [vliegtuigmaatschappij] bij [BV]. opgebouwde pensioenaanspraken (ouderdomspensioen en overbruggingspensioen) en dat de vrouw tevens geen recht heeft op aldaar door de man opgebouwd bijzonder nabestaandenpensioen/bijzonder partnerpensioen;

- voor recht te verklaren dat de echtscheidingsovereenkomst van 20 maart 2002 nietig is, subsidiair gerechtelijk wordt vernietigd;

- de vrouw te veroordelen tot betaling aan de man van hetgeen zij heeft ontvangen onder de titel van partneralimentatie ter hoogte van € 96.000,= en onder de titel van pensioenverevening ter hoogte van € 429.621,55 (berekend tot 1 augustus 2019 en te vermeerderen met de daarna vrijgevallen termijnen), althans een door de rechtbank te bepalen bedrag en te vermeerderen met de wettelijke rente vanaf de dag van de nietigverklaring van het huwelijk tot de dag der algehele voldoening;

- de vrouw te veroordelen tot betaling aan de man van hetgeen zij onder de titel van afkoopsom op grond van het convenant heeft ontvangen ter hoogte van € 45.378,02, althans een door de rechtbank te bepalen bedrag en te vermeerderen met de wettelijke rente vanaf de dag van de nietigverklaring van het huwelijk tot de dag der algehele voldoening.

3.3. Ter onderbouwing van zijn verzoek stelt de man dat hij tot de ontdekking is gekomen dat de vrouw ten tijde van het sluiten van het huwelijk tussen partijen al was gehuwd met een andere man in het Verenigd Koninkrijk. Om die reden wenst de man nietigverklaring van het huwelijk van partijen.

4. Verweer

4.1. De vrouw verweert zich tegen de verzoeken van de man. Zij verzoekt deze verzoeken af te wijzen, dan wel de procedure aan te houden in afwachting van de door haar te voeren procedure in het Verenigd Koninkrijk.

4.2. Subsidiair verzoekt de vrouw de vordering tot restitutie van het bedrag dat uit hoofde van de afrekening van de huwelijksvoorwaarden is voldaan af te wijzen met een beroep op analogie, alsmede de vordering van de bedragen die als alimentatie en pensioengelden zijn voldaan af te wijzen in verband met het feit dat deze gelden dienen ter bestrijding van de kosten van levensonderhoud en geheel verteerd zijn.

5. Beoordeling

Nietigverklaring huwelijk

5.1. In artikel 1:33 van het Burgerlijk Wetboek (BW) is bepaald dat een persoon slechts met één ander persoon tegelijkertijd door het huwelijk verbonden kan zijn.

5.2. Ingevolge artikel 1:69 aanhef en onder b BW kan op grond dat de echtgenoten niet de vereisten in zich verenigen om tezamen een huwelijk aan te gaan, de nietigheid van het huwelijk worden verzocht door ieder der echtgenoten.

5.3. Uit de door de man overgelegde stukken blijkt dat op 1 april 1987 te [plaats], Verenigd Koninkrijk, [de vrouw] en [naam] met elkaar in het huwelijk zijn getreden. De vrouw erkent dat deze huwelijksakte het huwelijk betreft dat zij met [naam] heeft gesloten. Niet gebleken is dat het huwelijk tussen de vrouw en [naam] niet langer geldig is. De rechtbank ziet dan ook geen aanleiding te twijfelen aan de rechtsgeldigheid van het huwelijk tussen de vrouw en [naam]. Het huwelijk wordt op grond van artikel 10:31 lid 1 BW in Nederland erkend.

5.4. Op grond van het voorgaande is vast komen te staan dat de vrouw ten tijde van de sluiting van het huwelijk met de man reeds was gehuwd, hetgeen in strijd is met artikel 1:33 BW. Nu de vrouw hiermee niet voldeed aan de vereisten om een geldig huwelijk te sluiten, levert dit een grond op voor de nietigverklaring van het huwelijk. Dit brengt mee dat de rechtbank het verzoek van de man in zoverre zal toewijzen. In tegenstelling tot hetgeen de vrouw heeft betoogd, is de rechtbank van oordeel dat het verbod op bigamie van openbare orde is, ook in het geval dat de officier van justitie niet langer de nietigverklaring van het huwelijk kan verzoeken. De tekst van artikel 1:69 BW biedt de rechter geen discretionaire bevoegdheid om het verzoek tot nietigverklaring van het huwelijk al dan niet toe te wijzen en een belangenafweging te maken. Deze stelling van de vrouw leidt dus niet tot een ander oordeel.

5.5. De rechtbank volgt de vrouw evenmin in haar verzoek de onderhavige procedure aan te houden in afwachting van de door haar te voeren procedure in het Verenigd Koninkrijk tot vernietiging van haar huwelijk met [naam]. Los van de vraag of een dergelijke procedure kans van slagen heeft, heeft de vrouw erkend dat de eventuele vernietiging van het huwelijk geen terugwerkende kracht heeft, zodat dit niet afdoet aan het feit dat zij ten tijde van de sluiting van het huwelijk met de man reeds was gehuwd en er dus is voldaan aan de grond voor nietigverklaring van het huwelijk tussen partijen.

Convenant

5.6. Met betrekking tot zijn verzoek het echtscheidingsconvenant nietig te verklaren, dan wel te vernietigen, heeft de man gesteld dat hij heeft gedwaald bij het aangaan hiervan, althans dat het convenant door bedrog/misleiding van de vrouw dan wel misbruik van omstandigheden tot stand is gekomen, omdat de vrouw hem niet op de hoogte heeft gesteld van het feit dat zij op het moment van het aangaan van het huwelijk van partijen reeds was gehuwd. De vrouw heeft daartegen naar voren gebracht dat zij (per abuis) in de veronderstelling verkeerde dat haar huwelijk met [naam] niet langer juridisch geldig was na haar vertrek uit het Verenigd Koninkrijk.

5.7. De rechtbank is van oordeel dat de man onvoldoende heeft onderbouwd op grond waarvan het door partijen op 20 maart 2002 gesloten echtscheidingsconvenant nietig zou zijn. De rechtbank is in ieder geval niet gebleken van een nie-

tigheidsgrond op grond van titel 2 van boek 3 BW. Het verzoek van de man zal in zoverre worden afgewezen.

5.8. Voor wat betreft het verzoek van de man het convenant te vernietigen, overweegt de rechtbank als volgt. De vernietigbaarheid op grond van dwaling in de zin van artikel 6:228 BW geldt in beginsel slechts voor obligatoire overeenkomsten in de zin van artikel 6:213, lid 1 BW. De schakelbepaling van artikel 6:216 BW breidt de toepasselijkheid van (onder meer) artikel 6:228 BW uit tot 'andere meerzijdige vermogensrechtelijke rechtshandelingen'. Hieronder valt bijvoorbeeld het echtscheidingsconvenant, voor zover daarin vermogensrechtelijke gevolgen van de echtscheiding zijn geregeld. Gelet op de verklaringen van partijen, acht de rechtbank het convenant wel vernietigbaar wegens dwaling op grond van artikel 6:228, lid 1 en onder b BW. De rechtbank zal overeenkomstig het verzoek van de man het convenant vernietigen.

Onverschuldigde betaling

5.9. De vrouw heeft zich op het standpunt gesteld dat de verzoeken van de man betreffende de verklaring voor recht dat hij onverschuldigde betalingen heeft verricht aan de vrouw, alsmede zijn verzoeken om de vrouw te veroordelen deze bedragen terug te betalen, bij dagvaarding moeten worden ingeleid en niet in de onderhavige procedure kunnen worden behandeld. Naar het oordeel van de rechtbank treft deze stelling geen doel. In zaken van levensonderhoud, verschuldigd krachtens Boek 1 BW, is ook na invoering van de Wet van 7 juli 1994 tot herziening van het procesrecht in zaken van personen- en familierecht, Stb. 1994, 570, het volgen van de verzoekschriftprocedure als dwingend voorgeschreven beschouwd, ook indien tussen partijen een alimentatieovereenkomst is gesloten. Mede vanwege proceseconomische redenen zal de rechtbank alle verzoeken van de man thans inhoudelijk behandelen, temeer nu de overige verzoeken ook betrekking hebben op de verhouding tussen partijen voortvloeiende uit het door hen aangegane – en thans nietig verklaarde – huwelijk.

5.10. De rechtbank stelt voorop dat de nietigverklaring van het huwelijk tussen partijen ingevolge artikel 1:77, lid 1 BW terugwerkt tot het tijdstip van de huwelijksvoltrekking, zodra de beschikking in kracht van gewijsde is gegaan. Ook de vernietiging van het convenant heeft volgens artikel 3:53 BW terugwerkende kracht tot het tijdstip waarop de rechtshandeling is verricht.

5.11. Vanaf dat moment is met terugwerkende kracht dan ook geen sprake meer van een onderhoudsverplichting van de man jegens de vrouw als bedoeld in artikel 1:158 BW en is pensioenverevening als bedoeld in de Wet pensioenverevening bij scheiding niet van toepassing. Ook is de man niets verschuldigd uit hoofde van de afspraken van partijen in het convenant. Dit brengt mee dat de door de man gedane betalingen thans als onverschuldigd gedaan moeten worden betiteld en dat hij op grond van artikel 6:203 BW aanspraak kan maken op terugbetaling van deze bedragen. De verzoeken van de man zullen dan ook worden toegewezen als na te melden.

5.12. Voor wat betreft de hoogte van de door de man onverschuldigd betaalde bedragen aan de vrouw, stelt de rechtbank vast dat de vrouw de door de man gestelde hoogte van de bedragen niet heeft betwist, zodat de rechtbank zal uitgaan van de juistheid hiervan. De vrouw heeft gesteld dat de gelden van de man geheel zijn verteerd doordat zij hiermee in haar kosten van levensonderhoud heeft voorzien. Zij verzoekt dan ook dat het verzoek van de man tot terugbetaling van de bedragen die uit hoofde van alimentatie, pensioenverevening en afreke-

ning huwelijkse voorwaarden aan haar zijn betaald, af te wijzen. Nu de rechtbank heeft vastgesteld dat sprake is van onverschuldigde betaling door de man, leidt dit op grond van artikel 6:203, lid 2 BW tot een terugbetalingsplicht voor het gehele bedrag. De vrouw zal daarom worden veroordeeld tot terugbetaling van een bedrag van € 96.000,= aan partnerbijdrage, € 429.621,55 aan ontvangen pensioen tot 1 augustus 2019 en te vermeerderen met de daarna vrijgevallen termijnen en € 45.378,02 aan afkoopsom in het kader van de afwikkeling huwelijkse voorwaarden zoals overeengekomen in het convenant.

5.13. Voorts volgt uit jurisprudentie van de Hoge Raad dat degene aan wie onverschuldigd is betaald, zonder ingebrekestelling in verzuim is en derhalve wettelijke rente verschuldig is vanaf het tijdstip dat aan hem is betaald (ECLI:NL:HR:2000:AA5863), zodat de rechtbank dienovereenkomstig zal beslissen.

5.14. Het verzoek van de man om voor recht te verklaren dat de vrouw tevens geen recht heeft op het door de man opgebouwd bijzonder nabestaandenpensioen en/of bijzonder partnerpensioen zal worden afgewezen, nu niet is gesteld of gebleken aan wie en onder welke voorwaarden een dergelijk pensioen wordt verstrekt door de pensioenuitvoerder van de man en de rechtbank niet kan vaststellen of de vrouw ook na de nietigverklaring van het huwelijk hierop aanspraak kan maken, bijvoorbeeld doordat partijen hebben samengeleefd.

6. Beslissing

De rechtbank:

- verklaart nietig het op [datum] in de gemeente [gemeente] gesloten huwelijk tussen partijen;
- vernietigt het door partijen op 20 maart 2002 ondertekende echtscheidingsconvenant;
- verklaart voor recht dat de man aan de vrouw onverschuldigd heeft betaald een bedrag van € 96.000,= aan partneralimentatie, een bedrag van € 429.621,55 (te vermeerderen met de na 1 augustus 2019 vrijgevallen termijnen) aan in het kader van de pensioenverevening ontvangen pensioen en een bedrag van € 45.378,02 als afkoopsom op grond van voornoemd convenant;
- verklaart voor recht dat de vrouw geen recht heeft op pensioenverevening als bedoeld in de Wet pensioenverevening na scheiding ten aanzien van door de man bij Stichting pensioenfonds voor het vliegend personeel der [vliegtuigmaatschappij] bij [BV] opgebouwde pensioenaanspraken (ouderdomspensioen en overbruggingspensioen);
- veroordeelt de vrouw tot terugbetaling aan de man van hetgeen zij heeft ontvangen onder de titel van partneralimentatie ter hoogte van € 96.000,=, onder de titel van pensioenverevening ter hoogte van € 429.621,55 (berekend tot 1 augustus 2019 en te vermeerderen met de daarna vrijgevallen termijnen) en als afkoopsom op grond van het convenant ter hoogte van € 45.378,02, te vermeerderen met de wettelijke rente vanaf de dag dat aan de vrouw is betaald;
- wijst het meer of anders verzochte af.

NOOT

Vereisten huwelijk

De vereisten voor het aangaan van een huwelijk staan in titel 5 van Boek 1 BW. In afdeling 1 van deze titel staan de verschillende situaties beschreven waarin er geen huwelijk kan worden gesloten, de zogeheten huwelijksbeletsen.

Indien niet wordt voldaan aan die vereisten, dan bestaat er grond voor nietigverklaring van het huwelijk.

Nietig huwelijk

Afdeling 5 van titel 5 van het BW regelt de gronden voor de nietigheid van huwelijken. Een echtgenoot kan op grond dat de echtgenoten niet aan de vereisten voldoen om te mogen trouwen, nietigverklaring verzoeken aan de rechtbank.¹ In casu was niet voldaan aan het vereiste uit art. 1:33 BW.² Daarin staat dat een persoon slechts met één ander persoon kan zijn gehuwd.³ De vrouw bleek al eerder gehuwd te zijn in het Verenigd Koninkrijk, ruim voordat zij in het huwelijk trad met de man. 20 jaar na de echtscheiding ontdekt de man dat de vrouw al gehuwd was. De rechtbank overweegt dat op grond van art. 10:31 lid 1 BW het buitenlandse huwelijk van de vrouw in Nederland wordt erkend. Hoewel het wetsartikel uit boek 10 BW, dat door de rechtbank wordt genoemd, nog niet gold ten tijde van de huwelijksluiting van partijen, was er op dat moment wel vergelijkbare regelgeving. Toen partijen in 1992 in het huwelijk traden, was de Wet conflictenrecht huwelijksbetrekkingen van toepassing, waarin in art. 5 een met art. 10:31 lid 1 BW vergelijkbare regeling was opgenomen. Dit betekent dat de vrouw al getrouwd was en niet nogmaals in het huwelijk kon treden met een ander. Het huwelijk van partijen is dus nietig. De nietigverklaring van het huwelijk werkt ingevolge art. 1:77 lid 1 BW terug tot het tijdstip van de huwelijksvoltrekking, zodra de beschikking betreffende de nietigverklaring in kracht van gewijsde is gegaan. Er is dus nooit een huwelijk tussen de man en de vrouw gesloten.

Convenant

Partijen hebben in het kader van hun echtscheiding een echtscheidingsconvenant gesloten waarin de afspraken over de gevolgen van de echtscheiding staan opgenomen. De man verzoekt ten aanzien van het echtscheidingsconvenant primair voor recht te verklaren dat dit convenant nietig is en subsidiair roept de man de vernietigbaarheid van het convenant in. Het huwelijk van partijen is nietig. Wat betekent dat voor het echtscheidingsconvenant van partijen? Is dat dan ook al dan niet van rechtswege nietig? Of alleen vernietigbaar? En zo ja, wat is daarvan de grondslag?

Nietigheid?

De rechtbank oordeelt dat de man zijn verzoek om voor recht te verklaren dat het convenant nietig zou zijn onvoldoende heeft onderbouwd. De rechtbank is in ieder geval niet gebleken van een nietigheidsgrond op grond van titel 2 van boek 3 BW. Er kan dus niet worden geconcludeerd dat in geval van een nietig huwelijk het convenant dat in het kader van de echtscheiding is gesloten ook (al dan niet van rechtswege) nietig is.

Hieronder worden deze nietigheidsgronden nader bezien. Op grond van art. 3:40 lid 1 BW is sprake van nietigheid van een rechtshandeling bij strijd met de openbare orde of goede zeden.

Bij een beroep op strijdigheid met de wet dient sprake te zijn van strijd met een dwingendrechtelijke wetsbepaling

(art. 3:40 lid 2 BW). Daarnaast is van belang dat bij bepalingen die strekken ter bescherming van één der partijen bij een meerzijdige rechtshandeling, het gevolg slechts vernietigbaarheid van de rechtshandeling is, een en ander voor zover niet uit de strekking van de bepaling anders voortvloeit. Van belang is dus of de wetsbepaling waarop een beroep wordt gedaan ook de strekking heeft om de rechtshandeling aan te tasten. Wanneer een rechtshandeling namelijk in strijd is met een wettelijke bepaling die niet de strekking heeft haar geldigheid aan te tasten, dan zal deze rechtshandeling ook niet op grond van alleen die strijdigheid door inhoud of strekking in strijd met de goede zeden of openbare orde kunnen worden geacht in de zin van art. 3:40 lid 1 BW.⁴ Het is vaste jurisprudentie dat een overeenkomst eerst nietig is in de zin van art. 3:40 lid 1 BW indien de overeenkomst zozeer in strijd is met de wet – over het geheel bezien – dat de belanghebbende niet op nakoming daarvan mocht rekenen. Uit een uitspraak van de Rechtbank 's-Hertogenbosch van 21 juli 2010⁵ blijkt dat de rechtbank van oordeel is dat van nietigheid pas sprake is als deze strijdigheid met de wet – ook als partijen zich van de strijdigheid bewust waren – overheersend is.

Vernietigbaarheid

De man doet in casu subsidiair onder meer een beroep op dwaling in het kader van de vernietigbaarheid, ook op de andere wilsgebreken heeft de man een beroep gedaan. Het beroep op dwaling slaagt. Zoals de rechtbank terecht overweegt, is vernietigbaarheid op grond van dwaling in de zin van art. 6:228 BW in beginsel slechts mogelijk bij obligatoire overeenkomsten in de zin van art. 6:213 lid 1 BW. De schakelbepaling van art. 6:216 BW breidt de toepasselijkheid van onder andere art. 6:228 BW uit tot andere meerzijdige vermogensrechtelijke rechtshandelingen, zoals een echtscheidingsconvenant, voor zover daarin vermogensrechtelijke gevolgen van de echtscheiding zijn geregeld. Gelet op de verklaringen van partijen acht de rechtbank het convenant vernietigbaar wegens dwaling op grond van art. 6:228 lid 1 en onder b BW. Vernietiging heeft terugwerkende kracht op grond van art. 3:53 BW. Dit betekent dat het convenant wordt geacht nooit bestaan te hebben.

Onverschuldigde betaling

Er ontstaan dus geen ongedaanmakingsverplichtingen voor de vrouw, zoals bij een ontbinding van een wederkerige overeenkomst het geval zou zijn (art. 6:271 BW). Het gevolg van de vernietiging van het convenant is dat de man bedragen onverschuldigd heeft betaald aan de vrouw en de vrouw deze bedragen dus op grond van onverschuldigde betaling dient terug te betalen aan de man.

Rente

De rechtbank haalt jurisprudentie van de Hoge Raad⁶ aan waaruit volgt dat degene aan wie onverschuldigd is betaald zonder ingebrekestelling in verzuim is en de vrouw in casu derhalve wettelijke rente verschuldigd is vanaf het tijdstip dat de man de bedragen aan haar heeft betaald.

1 Zie art. 1:69 BW.

2 Verbod op bigamie.

3 Voor een geregistreerd partnerschap geldt hetzelfde vereiste, zie art. 1:80a BW.

4 Dit blijkt uit het arrest *Uneto/De Vliert* van de Hoge Raad van 22 januari 1999, NJ 2000/305.

5 Gepubliceerd op 26 juli 2010, ECLI:NL:RBSHE:2010:BN2363.

6 ECLI:NL:HR:2000:AA5863.

De man is gehuwd na het maken van huwelijkse voorwaarden. Er lijkt in casu geen sprake te zijn van enige gemeenschap van goederen. Duidelijk is wel dat er afspraken zijn gemaakt tussen partijen in het kader van de afwikkeling van deze huwelijkse voorwaarden.

Vernietiging convenant bij gemeenschap van goederen
Indien de man in enige gemeenschap van goederen zou zijn gehuwd, en er sprake zou zijn geweest van een verdeling, zou de zaak complexer geweest zijn. De algemene dwalingsbepaling van art. 6:228 BW is namelijk niet van toepassing op een verdeling.⁷ Bij een echtscheidingsconvenant, en zeker bij een notariële akte van verdeling, is het bovendien niet ongebruikelijk dat door partijen afstand wordt gedaan van iedere bevoegdheid om de vernietiging van de verdeling in te roepen. Daarnaast wordt veelal opgenomen dat iedere deelgenoot de verdeling te zijnen bate of schade aanvaardt; een beroep op dwaling is dan in beginsel niet meer mogelijk. In dit bijzondere geval van een nietig huwelijk zou evenwel betoogd dienen te worden dat geen boedelmenging is opgetreden en derhalve ook geen gemeenschap van goederen is ontstaan. Een verdeling is in dat geval dan ook niet nodig. Daarnaast zou het in zo'n geval mijns inziens onder omstandigheden mogelijk zijn om een beroep te doen op onrechtmatige daad dan wel strijdigheid met de redelijkheid en billijkheid.

Partneralimentatie

Door de nietigheid van het huwelijk is met terugwerkende kracht geen sprake meer van een onderhoudsverplichting van de man jegens de vrouw als bedoeld in art. 1:158 BW. Deze onverschuldigd door de man betaalde bedragen aan partneralimentatie dient de vrouw terug te betalen aan de man.

Pensioen

Ook pensioenverevening als bedoeld in de Wet pensioenverevening bij scheiding is met terugwerkende kracht niet meer van toepassing. De vrouw dient dus ook het verevende ouderdomspensioen aan de man terug te betalen. Hiertoe werd de vrouw ook veroordeeld. Ten aanzien van het bijzonder nabestaandenpensioen ligt dit genuanceerder. De rechtbank heeft het verzoek van de man afgewezen om voor recht te verklaren dat de vrouw tevens geen recht heeft op het door de man opgebouwde bijzonder nabestaandenpensioen en/of bijzonder partnerpensioen. Nu onzeker is onder welke voorwaarden een dergelijk pensioen wordt verstrekt door de pensioenuitvoerder van de man en de rechtbank niet kon vaststellen of de vrouw ook na de nietigverklaring van het huwelijk hierop aanspraak kan maken, bijvoorbeeld doordat partijen hebben samengeleefd. Het ligt namelijk aan de pensioenuitvoerder welke eisen er worden gesteld aan het (bijzonder) partnerpensioen. Ook ongehuwde samenlevers kunnen gerechtigd zijn tot (bijzonder) partnerpensioen en kunnen hierover in het kader van de beëindiging van de relatie afspraken met elkaar maken.

mr. M.B. Winthagen
advocaat bij Gresnigt & Van Kippersluis Advocaten

⁷ Dit blijkt uit art. 3:199 BW, waarin de benadeling voor meer dan een kwart is geregeld.

Civiel recht

154

Gezag van gewijsde en schadestaat

Hoge Raad
11 september 2020, nr. 19/01892, ECLI:NL:HR:2020:1412
(mr. Numann, mr. Polak, mr. Du Perron, mr. Kroeze, mr. Sieburgh)
(Concl. A-G Langemeijer)
Noot mr. drs. A.D.B. Bolscher

Procesrecht. Schadestaatprocedure. Gezag van gewijsde.

[Rv art. 236, 615a]

Essentie: Heeft een beslissing in een schadestaatprocedure die is vervat in een arrest dat in kracht van gewijsde is gegaan gezag van gewijsde in een volgende schadestaatprocedure tussen dezelfde partijen (art. 236 Rv)?

Samenvatting: NS heeft aan de gemeente Leiden een strook grond verkocht waarop projectontwikkelaar Sleutelstad een eerste recht van koop had. Sleutelstad stelde daardoor schade te hebben geleden.

In de hoofdprocedure heeft het hof geoordeeld dat NS tekort is geschoten jegens Sleutelstad. Het hof heeft NS veroordeeld tot het betalen van schadevergoeding aan Sleutelstad, nader op te maken bij staat.

Naar aanleiding daarvan heeft Sleutelstad een schadestaatprocedure aanhangig gemaakt (de 'eerste schadestaatprocedure'). In deze eerste schadestaatprocedure heeft Sleutelstad de door haar gederfde ontwikkelingswinst gevorderd. Sleutelstad heeft deze gemiste ontwikkelingswinst onderbouwd met de stelling dat zij in 1996/1997 geen kantoorgebouw heeft kunnen bouwen op de betreffende strook. De rechtbank heeft deze vordering van Sleutelstad in de eerste schadestaatprocedure (gedeeltelijk) toegewezen. In het daaropvolgende hoger beroep heeft het hof deze vordering van Sleutelstad alsnog afgewezen. Het hof overwoog daartoe – naar aanleiding van het rapport van een door het hof benoemde deskundige – dat de winstpotentie van het door Sleutelstad beoogde project gezien de marktomstandigheden in de jaren 1996/1997 niet in een concreet bedrag was om te zetten. Het hof kon ook niet zelf de schade schatten. Bij dit oordeel heeft het hof geen rekening gehouden met het scenario van een latere realisatie. Sleutelstad is daarop een volgende schadestaatprocedure ('de tweede schadestaatprocedure') gestart die de onderhavige procedure betreft. In deze tweede schadestaatprocedure heeft Sleutelstad vergoeding van ontwikkelingswinst gevorderd die zij zou hebben genoten als zij later dan 1996/1997 tot ontwikkeling was overgegaan. Rechtbank en hof hebben deze vordering afgewezen omdat NS een beroep op art. 236 Rv zou toekomen. Er was voldaan aan de criteria van art. 236 Rv en daarom had het arrest in de eerste schadestaatprocedure gezag van gewijsde in de tweede schadestaatprocedure. Het hof overwoog daartoe dat de tweede schadestaatprocedure een ander geding is dan de eerste schadestaatprocedure, dat het arrest in de eerste schadestaatprocedure in kracht van gewijs-